

Dissertatio inauguralis medico-practica de morbillis ... / submittit Georgius Leithner.

Contributors

Leithner, Georg.
Universität Wien.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Viennae : In Typ. Kroyssiana, 1783.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hyf8gttw>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

2.
DISSERTATIO

INAUGURALIS

MEDICO - PRACTICA

DE

MORBILLIS.

QUAM

ANNUENTE INCLYTA FACULTATE
MEDICA

IN

ANTIQUISSIMA AC CELEBERRIMA
UNIVERSITATE VINDOBONENSI

PRO

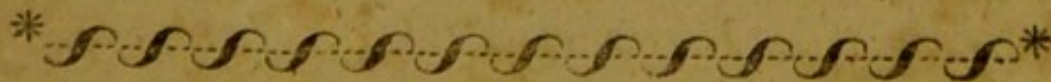
SUPREMA DOCTORATUS LAUREA
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS, AC
PRIVILEGIIS RITE ET LEGITIME ADQUI-
RENDIS PUBLICÆ DISQUISITIONI
SUBMITTIT

GEORGIUS LEITHNER,
STYRUS OBERWOELSENSIS.

DISPUTABITUR

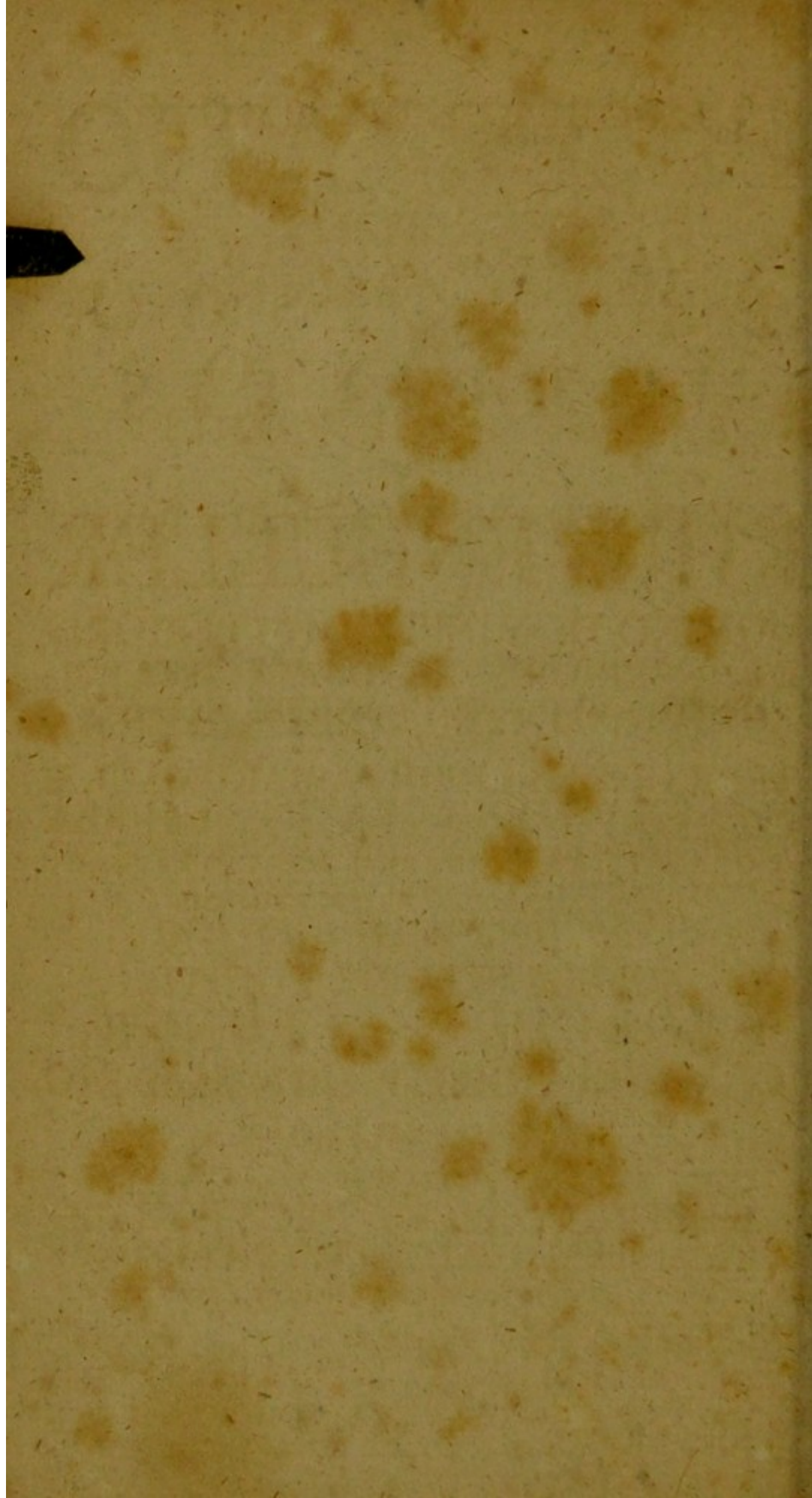
IN UNIVERSITATIS PALATIO

DIE MENSIS AUGUSTI, ANNI
MDCCLXXXIII.

V I E N N Æ,

IN TYPOGRAPHIA KROYSSIANA.

EXCELLENTISSIMO,
A C
ILLUSTRISSIMO
DOMINO DOMINO
FRANCISCO
ANTONIO
SAC. ROM. IMP. COMITI

A
KHEVENHÜLLER

DOMINO DOMINIORUM SUPERIORIS
ET INFERIORIS FLADNITZ, STURM-
BERG, WAXENEG, ANGER, ZLINN,
BRZOLUPP,

TERRARUM HÆREDITARIARUM AULÆ
MAGISTRO ARCHIDUCATUS AUSTRIÆ INFRA
ONASUM, ET TERRARUM HÆREDITARIA-
RUM STABULI PRÆFECTO DU-
CATUS CARINTHIÆ

AUREI VELLERIS EQUITI,

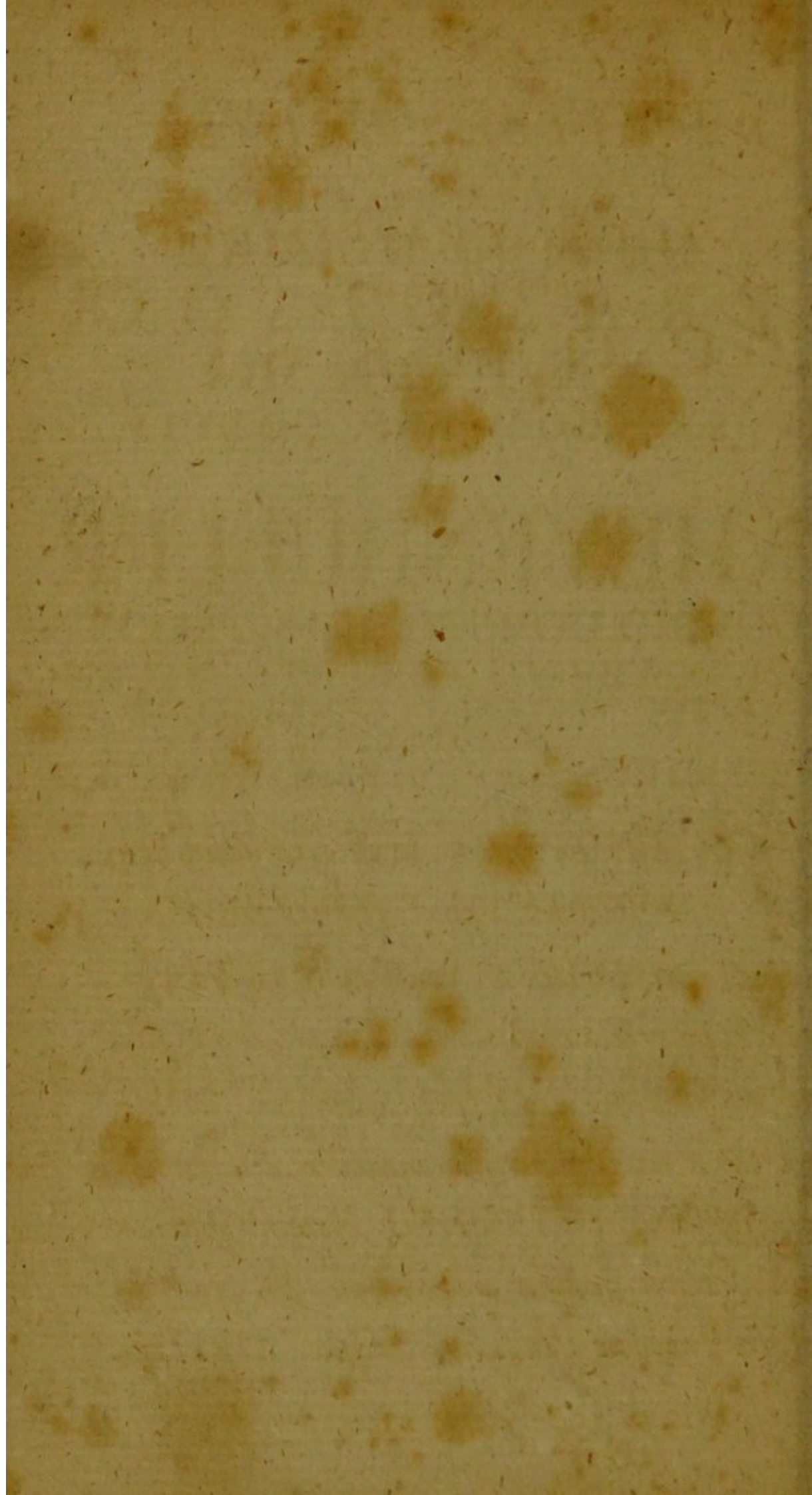
SAC. CÆS. REG. APOST. MAJESTATIS
CAMMERARIO ET CONSILIARIO
INTIMO ACTUALI,

ITEMQUE
GUBERNATORI ET PROVINCIALI
CAPITANEO UNITARUM INTERIORIS

AUSTRIÆ PROVINCIARUM

&c. &c.

DOMINO DOMINO
GRATIOSISSIMO.

EXCELLENTISSIME,

AC

ILLUSTRISIME

SAC. ROM. IMP.

C O M M E S !

*S*i TUUM in me proficiscendum be-
neficium, cujus semper maxima
recordabor lætitia, pensitatus considera-
rem; merito hæsitabam, an ad id sa-
ne maximum a TE petendum me accin-
gerem; ut primitias meorum studiorum
gloriosissimo TUO inscribi Nomini patia-
ris. Nam summa omnium in TE existi-
matio, atque dignitas, quæ TIBI in-

est, tam illustri sita sunt loco, ut hoc
Opusculum TIBI consecrare prorsus in-
dignum existimarem. Cum autem TUAM
insignem clementiam, atque ornatissimam
animi indolem luculentius cognoscerem,
atque nobilissima commendatione instructus
incitarer; hanc TUAM benevolentiam,
atque protectionem me impetraturum non
dubitavi. Et sane vix ullus tantam co-
mita-

mitatem & elementiam sibi mente propo-
nere poterit, qua me hanc gratiam pe-
tentem excipere dignabaris. Sed istum
TUUM, ut ita dicam, innatum cha-
racterem merita longe splendidissima exor-
nant, quae vivis adumbrare coloribus ve-
reor, ne hanc animi TUI dotem omni
laude longe illustriorem aperte laedam.

Nam Princeps TIBI confidens , cum
TUAM sagacitatem ex amplissimis a mul-
tis abhinc annis summa fama administra-
tis dignitatibus abunde collegerit , TE
GUBERNATOREM unitarum Interioris
Austriae provinciarum præ cæteris elegit ,
probe perspiciens , TE & sapientissimum
& dignissimum esse , cui tanta dignitas ,
a qua salus omnium TUAE tutelæ sub-
jecto-

jectorum dependet , ante alios tuto com-
mittatur. Doctus, qui non raro TUIS di-
lucidantibus consiliis indiget , TUUM
intelligendi acumen , retinendique capa-
citatem obstupescens admiratur. Nobili-
tas summa , quæ TUA coruscat præsen-
tia , TUA amoenissima conversandi con-
suetudine delectatur. Dubiis rebus im-
plicatus , fortunisque periclitans TUIS
justis-

*justissimis judiciis salvatur. Pauper
TUA liberalissima humanitate munificen-
tissime levatur.*

*Non indiges adulantium clientum
præconiis; siquidem TUA in omnes quos-
vis merita, atque beneficia longe illu-
strissima in animis struunt monumenta,
quæ seræ posteritati indelebilis erunt me-
morie.*

*Sint itaque EXCELLENTISSIME
COMES , PATRONE MUNIFICENTIS-
SIME ! meorum laborum primordia per-
petuae gratitudinis , ac observantiae mo-
numentum , quod , si ea , qua me TUUM
potentissimum patrocinium implorantem ,
exceperis benignitate ; omne felicitatis
punctum , & votorum meorum finem atti-
gi , nec mihi quidquam reliquum est
quam*

*quam TE exorare, ut me impofterum
quoque & gratia, qua polles, & Pa-
trocinio TUO profequi non dedigneris.*

EXCELLENTIAE TUAE

Devinctiffimum
GEORGIUM LEITHNER.

Morbilli vi nominis spectata, parvi quidem morbi ideam præferunt, sed si epidemicas constitutiones, aut aliorum morborum complicationes simul intueamur; videmus eos sæpe periculosissimos, atque Funestissimos esse. Est autem hic morbus species Febris exanthematicæ sui generis cum eruptione macularum rubrarum ad supurationem non tendentium, incertamque figuram referentium, quæ finiente morbo furfurum adinstar desquamantur.

De origine morbillorum Auctores æque variant, ac variolarum, quorum alii, ut *Mercurialis* & *Lidelius* negant, hos morbos Veteribus jam fuisse notos, sed primo *Avicennæ*, aliorumque Arabum ævo innotuisse. Verum *Drelincurtius* acriter defendit hos morbos non solum *Rhazi* *Avicenna* longe majoris ætatis, sed etiam Græcis jam fuis-

fuisse notos, & tantum exanthematum nomine designatos. Alii notitiam morbillorum Græcis tribuunt eo ex capite, quod hi ab Arabibus ut novi morbi non fuerint descripti, quod procul dubio factum fuisset, si illis incogniti fuissent.

Si autem altius inquiretur; videntur morbilli antiquis temporibus aut nunquam epidemice grassati, aut non omnibus nationibus, ut nunc communes fuisse. Nam ante Bataavorum in Orientales & australi - Orientales insulas adventum morbilli & variolæ his incolis plane incogniti fuerunt. Quamobrem hi incolæ, quibus Hollandi nondum imperarunt, navigantibus accessum ex mari in terram denegarunt.

Quæstio, cur a Veteribus hi morbi accurate non fuerint descripti, facile solvitur, si perpendimus eos primis temporibus benigniores fuisse, quos consequenter consueta methodo antiphlogistica, uti omnes alias febres acutas curarunt, quæ constabat in abstinentia ciborum, et potu multo diluente. Quod autem benigniores fuerint primis temporibus; ratio est, quod corpora fuerint robustiora, magis exercitata, injuriis aeris magis assueta, nec adeo delicata, nec luxu deperdita.

Sæculo autem septimo morbilli primo in Hispania grassari, inceperunt procul dubio Arabum commercio illuc delati; inde vero in alias magis, minusve distitas regiones paullatim proserpserunt. Quum locus hic non sit historiam & propagationem hujus morbi conscribendi; hinc hæc latius nosse, qui voluerit, alios consulere poterit.

* * *

His præmissis jam proprietates morbillorum partim sibi solis, partim etiam variolis communes considerandæ veniunt.

Primo. Morbilli contagio propagantur, & homines iisdem mœnibus conclusos corripunt; quod ex observationibus & historia inoculationis patet. Sed quæstio est, an contagium solum morbillos propaget. Sunt, qui affirmant; sunt etiam, qui negant eo, quod modo epidemice, modo sporadice grassentur. Hinc concludunt præter contagium debere illos aliam originem habere. Sed si præter contagium aliam originem haberent, tunc deberent morbilli epidemice grassantes omnes homines morbillos nondum passos adficere & corripere, quod tamen non contingit in hominibus eo, quod non omnia corpora sint disposita; inde fit, ut miasma, si etiam suscipiatur, in non dispositis vel iners maneat, donec alia accedat caus-

W

fa, aut eadem causa duplicetur, vel iterum ex corpore per varia colatoria: ut vias urinæ, sudoris &c. expellatur, quin morbus in actum deducatur. Idem obtinet in morbillis sporadicis.

Secundo. Venenum morbillosum vim & efficaciam citius amittit, quam variolosum. Certum tempus, quamdiu vis & efficacia veneni morbillosi æque ac variolosi retineatur, asservarique possit, observationibus Practicorum determinatum nondum est; Sed citius venenum morbillosum vim amittere certo constat; cum nulla historia possit assignari, quod post plures annos vis contagii vestibus aut aliis rebus morbillantium adhucdum inhæserit, ut inde homines hoc morbo correpti fuerint.

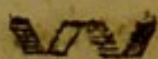
Verum variolæ post multos annos propagationis vim retinent, de quibus hic per transennam observationem notatu omnino dignam inferere liceat circa efficaciam & vim absque dispendio diutissime persistentem contagiosi miasmatis, quæ refertur in *Londin: Magazin: Sept. 1752.* „ In An-

„ glia vespillo aperuit sepulcrum, in quo
„ ante triginta annos vir variolis defunctus
„ fuerat reconditus. Fracto sarcophagi oper-
„ culo foetor illico prorupit magnus. Intra

„ pau-

5 paucos dies quatuordecim ex iis, qui ad-
 22 fuerant, variolis laborabant, omnesque
 22 pagi incolæ morbum nondum passi ægrotā-
 22 bant binis unice exceptis. Notatu impri-
 22 mis dignum est, variolas inde in omnes
 22 penetrasse urbes, ex quibus homines se-
 22 pulturæ interfuerant.

Tertio. Morbilli plerumque semel tan-
 tum hominem corripunt. Dico plerumque;
 nam non desunt observata præstantissimorum
 Medicorum, qui homines bis, immo ter
 morbillis correptos annotarunt; inter quos
Celeberrimus de Haen rat: med: Tom: 3.
 commemorat, se in epidemica constitutione
 Viennæ infantes morbillis correptos obser-
 vasse, quos antea jam in eodem morbo cu-
 ravit. Sic etiam *Clariss. Home* bis & ter
 iteratorum morbillorum exempla adfert.
 Quare hæc exempla cum *Clariss. Rosenstein*
 non sunt neganda, qui veros morbillos sæ-
 pius redire non admittit, sed tantum spur-
 rios. Verum spurii morbilli non sunt ea ra-
 tione defendendi, ut variolæ spuria, cum
 inter veros & spurios nullum discrimen pos-
 sit assignari, nisi sub spuris maligni intelli-
 gantur uti *Morton Pyretolog: Tom: 3.*
cap. 3. qui etiam exemplum adfert alicujus
 bis morbillos passi.

Quarto. Venenum morbillosum est ea natura, ut ubicunque applicatum semper producat morbillos. Hoc enim venenum non est ex ea classe, quod tantum unica via noceat: dantur venena, quæ deglutita innoxia sunt, si vero vulneri applicentur; letalia fiunt. Venenum autem morbillosum semper inficit hominem, ubicunque & quomodocunque applicetur.

Quinto. Morbilli epidemice grassantes plerumque exitiosi sunt. Si Autores ab illo tempore pervolvimus, quo morbilli accuratius observantur, invenimus epidemicos morbillos plerumque exitiosos fuisse. Sic ut plures omittamus instantias *Morton: Pyretol: Tom. 3. cap. 3.* commemorat anno 1670 Londini omni septimana tercentos morbillis consumptos fuisse. Anno 1732, Viennæ morbillantes febris inflammatoria corripiebantur, & in prima febris periodo morbillorum eruptio apparebat, quorum aliæ, maculæ in hac parte corporis rubræ in illa pallidæ conspiciebantur cum faucium inflammatione. Secunda vel tertia die sphacelus in faucibus aderat, alvus laxa, & maculæ evanescebant; tertia vel ad summum quarta die fere omnes moriebantur. Anno 1742. Londini nongenti, octuaginta unus morbillis perierunt. Anno 1772. Viennæ morbilli & febres putridæ late grassati fuerunt.

Sex-

Sexto. Morbilli in malignam constitutionem incidentes funestissimi sunt.

Constitutio maligna alioquin ejusmodi progignit morbos, qui curatu difficillimi omni fere medicinæ pertinaciter resistunt, viresque vitales subito prosternunt; morbilli autem libenter sibi adsciscunt morbos vel epidemicæ vel annuæ constitutionis, & cum his complicantur; quid mirum, si morbilli cum aliis morbis complicati genium constitutionis regnantis simul sequentes inde typum alias consuetum mutant, atque plurimum exacerbati funestissimi evadant. Itaque in tali constitutione morbillantes sollicite a sanis sunt segregandi, ne sani pariter hoc morbo inficiantur atque correpti consumantur. Nam a morbillis æque ac variolis per totam vitam immunes esse possemus, dummodo virus corpori non communicaretur.

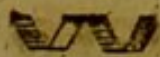
Septimo Venenum morbillosum alios quoque amat morbos. Observatum enim est & observatur adhucdum morbillos alios morbos vel annuæ constitutionis, vel epidemiæ regnantis sibi adsciscere, indeque exacerbari, quare hyeme & vere plerumque morbi pectoris inflammatorii cum morbillis complicantur; æstate vero morbi hujus tem-

pestatis uti biliosi, putridi, maligni, non raro etiam compositi ex bile & phlogosi morbillis se associant; hinc etiam ex anni tempore indicatio desumenda est.

Octavo. Morbilli frequentius in phthysin abeunt, quam variolæ. Morbillos in phthysin abire multis jam abhinc sæculis constat. Causæ enim facile innotescunt, si consideramus aere stillicidium narium morbillorum semper comes, & pulmones præ primis petens; si perpendimus pulmones plerumque inflammatos, & sæpe benignam resolutionem respuentes; si videmus tussim pulmones acri lymphæ simul oneratos temper defatigantem; si cum *Tissot avie au peuple* observamus materiam morbillosam per alvum vel os critice non evacuari, sed ad pulmones deponi, unde oppressio pectoris, tussis aucta febris & tandem suppuratio succedit, & inde phthisis pulmonalis. Nonnunquam tamen non tantum malum phthysicos, sed diuturna, pertinax, & vix non convulsiva tussis oritur; nisi quod in morbillis epidemicis sæpe numero contingit, infantes, ac teneri compage præditi nono maxime die suffocati pereant.

„ Usitatissimus hujus phthysicos prodromus notante *Morton in Phthysiol: libr 3. cap. 12.* est levis peripneumonicus adfectus, vel tubercula scrophulosa in ipsis pulmonibus nata, quæ primum in priorum morborum declinatione semper oriri solent; quo fit, ut febrilis calor non tantum rursus accendatur, verum etiam tussi, dispnoea, vigiliis siti inappetentia, immo etiam aliquando dolore pectorali, atque aliis incipientis phthysicos signis stipata redeat.

Quod vero morbilli frequentius in phthysin abeant, quam variolæ, ratio est, quod variolæ sæpius, quam morbilli nullam inflammationem sibi junctam habeant; quod acre stillicidium narium variolas non comitetur, nec pulmones petat; quod variolantes ante morbi eruptionem catarrho non vexentur, uti morbillantes, ut bene monuit *Hoffmannus* inquires: „ ante eruptionem morbillorum adsunt quidem pariter (uti in variolis) inquietudines pavores in somno, cordis palpitationes facta efflorescentia cessantes, sed materia magis infesta est pulmonibus; ideoque id singulare habent, quod indivulsus comes fit tussis violenta, ferina, qua infantes

„ sæpe per quatuordecim & longius antè
 „ dies excruciantur.

Nono. Morbilli aërem frigidum non admittunt. Morbilli etiam æstate grassantes sæpe numero cum peripneumonia conjunguntur, præsertim si febris inflammatoria stationaria evadat: quid mirum? si hyeme, vel vere frigido, quo morbilli plerumque erumpunt, hanc peripneumoniam tanquam inevitabilem sibi comitem accersant. Aerem frigidum autem invitare peripneumoniam, tussim exasperare, stillicidium acre augere ultro patet; hinc morbillantes etiam reconvalescentes aerem frigidum caveant, ne peripneumonia corripiantur.

Decimo. Morbilli acida toto tempore non ferunt, licet febris inflammatoria ea poscat. Nam acida fauces irritant, irritando tussim, quæ semper comes morbillorum est, exasperant, atque periculum suffocationis augent; cum tussis adeo sit infesta pulmonibus, ut inde etiam causa phthysicos sæpe numero repeti possit.

Undecimo. Morbilli in regionibus calidis crudelius grassantur, quam frigidis; Ratio videtur in calore esse sita, qui corpora laxa reddit, ut saburra in primis viis faci-

ci-

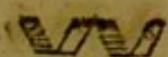
cilius generetur, ex qua febres putridæ de-
in exurgunt, quibuscum morbilli complica-
ti homines e medio tollunt. Sic legimus
priori sæculo in insula Australi - Orientali
Moa tertiam partem hominum morbillis fu-
isse consumtam. Idem triste fatum experi-
untur morbillantes in Jamaica, qui sibi ip-
sis plerumque relinquuntur, ubi morbilli
crudelius grassantur, quam variolæ epidemi-
cæ in Europa. Majori Sævitie morbilli in
Hispania grassantur, quam in Germania aut
regionibus magis borealibus.

Duodecimo Morbilli cum variolis simul
non complicantur.

Diemberbroeckius vult observasse mor-
billos cum variolis simul complicatos; quam
complicationem cum vix non omnes in du-
bium vocent, cum quid tale nunquam ob-
servaverint; certe huic viro fides sancta non
est adhibenda, sed hoc cum aliis tenendum,
quod morbilli & variolæ eodem tempore
in eodem loco simul grassentur, quin tamen
quis his morbis simul corripiatur; sed uno
morbo superato in alium incidat.

* * *

Antequam causæ morbillorum disqui-
rantur discrimen, quo morbilli ab alijs
exanthematibus varijs interstinguntur, ex-
ponendum est. A

A variolis morbilli differunt 1mo. quod morbillantes adfectione catarrhali, angina, coryza, & acri lacrimarum stillicidio vexentur. 2do quod febris morbillosa aërem frigidum non admittat, cum pulmonibus præprimis fit inimica quem tamen variolosa poscit. 3^{tio} quod morbilli non eleventur in vesiculas, nec in suppurationem abeant, ut variolæ.

A scarlatinis 1mo quod morbilli sint magis elevati, magis discreti, minus confluentes, minusque rubri; scarlatinæ maculæ vero colore æquali confluunt, & in pannum quasi scarlatinum æqualis coloris abeunt. 2do quod morbilli regulare plerumque tempus eruptionis atque exarescentiæ observent, propriisque symptomatibus mox enarratis stipentur; scarlatinæ vero omni morbi tempore erumpere observantur, nec iisdem semper symptomatibus stipari.

A petechiis, quod morbilli petechias amplitudine & elevatione tantisper notabiliori superent. *Hoffmannus* quod petechiæ colore variant, mox sunt rosæ, rubræ, brunæ, vel nigræ, mox cineræ vel plumbeæ, incertoque tempore atque ordine erumpunt; „ quod petechiæ semper hic illic

„ lic per collum, pectus, brachia, vel cru-
„ ra figura exquisitissime rotunda spargan-
„ tur, ac si a morfu pulicum ortum cape-
„ rent. *Morton.*

A milliaribus, quod morbilli sint maculæ; miliaria autem pustulæ exiguæ, milli feminis, aut lentis magnitudinem habentes, nec contagio propagentur, nec certum eruptionis ordinem observent; nam plerumque in collo primum in conspectum veniunt. Subinde etiam nullam febrim sibi comitem habent, quæ nunquam in morbillis desideratur.

A scorbuto, quod scorbuticæ maculæ latiores sint, ac morbillorum, coloris obscure rubicundi, ut plurimum sine febre, vix ante septimum vel nonum diem in conspectum veniunt sine pruritu.

Causa morbillorum ab antiquis varia statuebatur. Avicenna, aliique Arabes causam hujus morbi a sanguine menstruo graviditatis tempore restitante repetierunt; qui tamdiu delitescat, donec specifica causa accedat. Sed hanc causam non esse ex consideratione inoculationis & analysi chemica sanguinis menstrui patet. Nam quamprimum venenum morbillosum corpori com-
mu-

municatum & corpus dispositum est, homo brevi febris morbillosa corripitur, unde apparet, venenum morbillosum non diu posse in corpore latere, quin in morbum erumpat.

Neque altera ex parte sanguinem menstruum causam esse inde elucet, quod sanguinis menstruus æque purus, æque innoxius sit, ac de vena missus; qui si acrimoniae fomitem in se contineret, certe non tamdiu in corpore præsertim valde tenello posset delitescere, quin post breve tempus reliquam humorum massam inficeret, morbumque progigneret. Et tamen homines sunt qui provecta ætate aut plane non per omnem vitam hoc morbo infestantur. Accedit, quod aliquæ feminæ toto graviditatis tempore hoc fluxu menstruo regulariter gaudeant; quare absente causa effectus deberet evanescere, atque infantes a talibus feminis exclusi per omnem vitam ab hoc morbo esse immunes, quod tamen observationibus haud respondet.

Vera causa videtur esse ipsum venenum morbillosum aeri, aut vestibis, aut aliis rebus inhærens, quod si corpori applicatur & sanguinis massa adficitur; effectum ponit, febrem causat, & omnia symptomata gignit,

nit, quæ per decursum hujus morbi observantur.

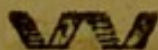
Attamen præter hanc causam requiritur etiam dispositio corporis, sine qua miasma aut iners manet, donec alia accedat causa, aut per colatoria varia ex corpore rursus eliminatur, quo homo denuo ab hoc morbo immunis manet, donec alio tempore, dum corpus dispositum est, miasma de novo applicetur, morbusque procreetur.

Nota. Non quævis ætas, nec quivis homo omni tempore vel epidemica constitutione regnante aptus est ad morbos contagiosos suscipiendos sic observantur homines, qui quadam epidemica constitutione regnante omne commercium cum morbillantibus habentes non eodem morbo adficiuntur, alio vero tempore facillime, & cum primis corripuntur; quare dispositio sane inter causas locanda censetur.

* * *

Nunc jam divisio, eaque varia statuenda est.

imo. Morbilli dividuntur in *Sporadicos* qui tantum hinc inde quemdam adficiunt, & in *Epidemicos*, qui plurimos corripunt.

2do. In febrim morbillosam *cum eruptione* exanthematum, quæ fere semper contingit, & in febrim morbillosam *sine eruptione*, quæ rarissime, tamen a *Morbon* observata est. in sua *Pyretolog: Tom: 3. cap. 3.*

3tio. In morbillos *benignos*, qui levissima & pauca symptomata habent, & in *malignos*, qui cum periculosissimis, & plurimis symptomatibus conjunguntur.

4to. In *regulares*. qui omnia tria stadia mox describenda accurate observant; & in *irregulares*, qui ab his stadiis deflectunt, hinc citius vel serius erumpunt, disparentque, nec faciem primo sed humeros, uti *Sidenham* observavit, occupant, nec aliorum more squammularum forma decidunt.

* * *

Stadia quæ in morbillis observanda veniunt, statuuntur tria; primum *Contagii*, secundum *Eruptionis*, tertium *convalescentiæ* seu *exarescentiæ*.

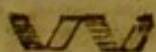
Primum stadium complectitur illud tempus, quod inter initium morbi, & ipsam macularum rubrarum eruptionem intercedit, quæ tertio die finiente, aut quarto incipiente in regularibus contingit.

Secundum stadium initium sumit, dum morbilli seu maculæ rubræ erumpunt, quæ eruptio tertio, quartoque die observatur, & se extendit ad sextum vergentem vel septimum diem incipientem, dum maculæ squammularum forma decidere conantur.

Tertium stadium consideratur a die sexto vergente vel septimo innitiente, dum maculæ emori, & cuticula rumpi incipiunt, & finitur die nono, quo jam nullæ maculæ amplius conspiciendæ sunt, sed tota cutis farina quasi conspersa cernitur.

STADIUM I.

Primo die, dum homines hoc morbo corripiuntur, observantur horripillationes, caloresque alternantes; morositas & proclivitas in somnum apud infantes individuus comes est; adulti experiuntur vehementem cephalalgiam. His symptomatibus dies transit, donec altero die febris manifesta erumpat.

Secundo die morbus hic in consummatam febrim definit, & omnia symptomata promata præcedentis diei exasperantur. Accedit simul sitis, inappetentia, lingua alba non tamen sicca, sternutatio frequens, tussicula, capitis & oculorum gravedo, somnolentia perpetua, præcipue infantibus, affectio catarrhalis, quæ sæpe per quatuordecim dies morbi eruptionem præcedit, dolor lumborum & morositas ingravescens. Si hæc symptomata simul humor acris ex naribus stillans, coryzæque speciem constituens, rubor & ardor oculorum, nec non fluxus lacrimarum quasi ardentium cum intumescencia palpebrarum, & scintillatione oculorum comitatur, ut morbus ex ophthalmia serosa, coryza, angina & simul catarrho compositus esse videatur, tunc hæc symptomata certam hujus morbi diagnosin constituunt. Observatur simul levis tumor faciei, quasi erysipellatosus, lassitudo spontanea, cardialgia, vomitus, aut alvi dejectiones, in dentientibus coloris subviridescentis, quæ si adsint, vomitus aut nullus, aut saltem rarior & tollerabilior est. Præterea tanta sensibilitas oculorum ægros comitatur, ut etiam minimi lucis radii his intolerabiles esse videantur.

Sæpe ægri vexantur delirio, colica, dolore tensivo artuum, oscillatione, prostratione virium, vertigine, dolore capitis atroci, adestque simul pulsus celer & debilis, respiratio cita, urina pallida, subsultus lendinum, angina &c. quæ malignitatem præhunciant, de qua postea agetur, dum anomalia morbillorum considerabitur.

Tertio die eadem symptomata morbillantes affligunt, hoc solo discrimine observato, quod omnia symptomata præcedentis diei mirum in modum exacerbentur, & crescant, donec eruptio macularum contingat, qua facta febris statum, in quo nullum amplius incrementum sumit, adeptæ est. Namque hoc die febris usque crescit, tussis augetur, vomitiones fiunt continuæ, oppressio pectoris accedit plerunque major, respiratio evadit difficilior, ut impetus symptomatum sæpe longe vehementior, atque periculosior esse videatur, quam in variolis benignis. Inter hæc symptomata vergente hoc die, vel quarto incipiente finitur hujus morbi stadium primum cum eruptione macularum & persistentia febris.

STADIUM II.

Stadium secundum *die quarto* inchoare memoratum est, quo die major intumescencia faciei observatur, & circa frontem reliquamque faciem maculae parvae, rubrae, pulicum moribus persimiles prodire incipiunt, quae & numero & magnitudine sensim augentur, & racematim coalescentes faciem totam deturpant, ita, ut intra paucas horas tota facies maculis obsita sit. Hae maculae e parvis papulis rubris haud longe a se invicem distantibus supra cutis superficiem paululum elevantur, quarum protuberantia digito leviter admoto tactu facilius percipitur, quam oculorum praesertim paulo longius remotorum acie interstingui possit.

Maculae primo in facie, dein sensim in pectore & ventre, tandem in cruribus, & tibiis in conspectum veniunt atque late sese diffundunt, nullam regularem figuram observantes. In facie protuberantia uniuscujusque maculae facile videri potest, quae saepe unitae cutem ita inflammant, ut tumor quasi erysipellatosus factus oculos penitus claudat, quibus peculiariter prospiciendum est. In reliquo corpore vero protuberantia macularum vix observabilis occurrit, in ex-

tremitatibus plane nulla, sed tantum profundior rubedo & aspreudo cutis truncum, & artus inficiunt. Major plerumque copia macularum in pectore & dorso deprehenditur, quam in reliquis corporis plagis.

Facta eruptione morbillorum febris & symptomata non perinde mitigantur, aut cessant, ut in variolis, sed uno, eodemque tenore pergunt vomitu unico excepto, qui facta eruptione vix unquam perseverat, nisi in morbillis malignis, in quibus eruptio alioquin citius aut serius evenit, aut stadia insolito more protrahuntur; vomitus continuat, atque periculum summum aut letalitatem prælagit. Subinde quidem serius sexto aut septimo die denuo redit, isque fatalis & criticus, quo materies morbillosa & saburralis in primis viis collecta non raro cum bile mixta in ægri levamen ejicitur, & morbus inde magis minuitur atque emendatur, ac ipsa eruptione morbillorum. Reliqua symptomata vix unquam minuuntur; nam tussis plerumque magis intenditur, difficultas respirandi & oppressio pectoris major sentitur, oculorum debilitas, defluxio materiei acris, dolor capitis, prostratio appetitus persistunt, & somnolentia præsertim in infantibus major observatur.

Hæmorrhagia narium, quæ vel instante aut jam fiente morbillorum eruptione contingit, in emolumentum ægri cedit, nec facile sistenda ex ratione postea adferenda.

Die quinto: morbilli non solum maxime extant, sed etiam late sese diffundunt. Non raro hoc die nova morbillorum eruptio succedit nihil periculi præfagiens, qui etiam eodem ordine evanescunt, ut eruperunt, hinc uno die serius disparent. Reliqua vero symptomata vix quidquam emendantur, sed in eodem statu, quo erant, permanent.

Die sexto: maculæ latissimæ sunt, & hinc inde jam illarum rubedo incipit minui quod nullum periculum in se continet, cum jam stadium exarescentiæ instet, symptomatum tamen nulla observatur remissio, sed potius præcedentis diei continuatio; nisi hæmorrhagia sponte oborta, levamen adferat, & multa symptomata minuat, aut penitus tollat.

S T A D I U M III.

Quemadmodum, initium secundi stadii certo determinari nequit, sic neque finis recte cum initiante die septimo coincidit; nam subinde jam vergente die sexto stadium exarescentiæ inchoat; plerumque tamen, cum
dic

die sexto symptomata continent, & maculæ latissimæ, nullaque illarum aspreudo adhuc dum se ostendat, intrante primo die septima frons & facies incipit asperescere, pustulæ tunc sensim emoriuntur, cuticula rumpitur, & nova refarcitur, quæ se sub illa jam formavit. Per totum autem reliquum corpus maculæ & latissimæ sunt & maxime rubescunt, quin tamen ulla macula in suppuracionem ducatur, sed furfurum adinstar eo ordine decidunt, quo eruperunt, primo in facie, dein in trunco, tandem in artibus.

Hoc die, si morbilli benignissimæ & optimæ indolis hominem invaserint, qui antea perfecta sanitate gavifus fuerit, si febris statim ab initio remediis convenientibus & regimine moderate calido tractata, atque ad justum moderamen reducta fuerit, nec ulla symptomata periculosa aut deleteria apparuerint, si materies benignam resolutionem & criticam evacuationem, quæ vel vomitu vel diarrhæa levante perficitur, iniverit, tunc contingit, ut omnia symptomata insigniter minuantur & febris mirum in modum frangatur. Si itaque hoc contingit, tunc die nono vel ad summum undecimo æger perfectæ sanitati restitutus erit.

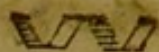
Sed hoc & in sporadicis morbillis rarissime observatur; nam fere semper tussis plus minus importunior per plures septimanas durans post plenariam morbillorum evanescentiam ægrotantes affigit, atque omnia etiam decantatissima remedia respuit, donec tandem ipso tempore potius, quam remediis curetur.

Cæterum his diebus maximum sæpe periculum ægrotantibus imminet; nam ex symptomatum perseverantia, intensitate; aut remissione prognosis statui potest, an æger alium periculosum vel diuturnum morbum subiturus, aut moriturus, aut brevi pristinam sanitatem recuperaturus sit; quare hoc tempore summa medici attentio requiritur, ut ægrum diæta peccare non admittat, ut perspiratio salutaris sustentetur, suppressa restituatur, quod fit decocto emolliente tepido vel leniter diaphoretico; non vero calefacientibus, nisi vis vitæ nimium lanqueat; ut febris ad justum moderamen reducatur, nisi sponte remittat; nam sæpe hoc tempore nova venæ sectio requiritur, si febris aut uno tenore pergit, vel increascit, vel nova complicatur, cum non raro his diebus peripneumonia, aut pleuritis se morbillosæ febræ associet, quod ex difficultate respirationis, & oppressione pectoris facile cognoscitur.

Die octavo circiter maculæ in facie jam incipiunt disparere, & in reliquo corpore vix ulla palloris vestigia amplius cernuntur. Tussicula autem fracta etiam feбри importunius morbillantes vexat, ut nec interdum nec etiam noctu placida quiete frui possint, quare linctus, qui etiam per decursum morbi urgente tussi sæpius convenit, ex oleo amygdalarum dulcium recenter presso, cum vitello ovorum subactō addito syrupo florum rhæados vel diacodii porrigendus est cum decocto methodi indicatæ.

Nunc jam morbilli consuetum, a natura destinatum cursum abolverunt, licet vulgus autemet morbillos ex symptomatum continuatione, aut novorum apparitione, quæ morbillis recedentibus sæpe superveniunt, justo citius se intro recepisse.

Die nono vero nullæ prorsus maculæ & in facie & in extremitatibus conspiciuntur, sed toto corpore ægrotantes quasi farina conspersi observantur, cum particulæ disruptæ cuticulæ paululum elevatae vix amplius cohæreant, sed cuticula in frustra distracta postea a toto corpore squammularum forma decidit.

Si his diebus diarrhæa vel vomitus morbum levans sponte ortus non fuerit, tuto consensu practitorum purgans hoc die porrigi potest, ut materis morbillosa in corpore adhuc restitans inde eliminetur, quo fit, ut tussis cum reliquis persistentibus symptomatibus pariter evanescat, vel simul & semel tollatur; nisi alia signa contra indicantia adsint, quæ potius venæ sectionem postulant.

* * *

Absoluto consueto morbillorum decursu jam ad methodum medendi ipsam & anomaliam eorum transeundum restat, quæ ratione febris complicatæ varia est: mox antiphlogistica, mox antibiliosa, mox antiseptica, mox calefaciens. Varia quoque erit ratione symptomatum maxime urgentium atque exitus.

Si febris morbillosa simplex cum nulla alia febrili aut periculoso symptomate conjuncta fuerit, tota curæ felicitas consistit in moderamine febris, quod obtinetur.

imo- Potu multo diluente, leniter diaphoretico, lympham acrem involvente, uti decoctis foliorum althææ, malvæ, parietariæ

riæ, verbasci, radicum althææ, salep, simphyti, jusculis hordeaceis, avenaceis, infusis florum verbasci, tiliæ, sambucci, rhæados, emulsis nitrosis tepidis.

Rosenstein lac cum quinque partibus infusi florum sambucci optimo cum effectu exhibuit.

2do Diæta tenui, excarni, plane vegetabili ex fructibus horreis, ne ventriculus gravetur aut oboneretur, quo febris augetur, vel nova incenderetur.

3tio. Regimine moderato calido. Sub regimine moderate calido non intelligitur mos Veterum, qui alexipharmacis sudores exprimebant, atque ægrotantes stragulis obruebant, ut sudoribus quasi diffuerent; nec tempore æstivo diebus ferenis cubiculum sollicite occludendum & omne auræ recreantis commercium ab ægrotantibus removendum censetur, quod potius ad febres putridas disponit; sed ut morbillantes ab injuriis aeris præprimis frigidi tempore hyemis aut veris defendantur, qui peripneumoniam aut pleuritidem invitat, ut jam supra notatum est.

Hac methodo in morbillis cæteroquin benignis tota cura absolvitur, ut vix venæ sectione opus sit, nisi in robustis, vel plethoricis ob metum secuturæ inflammationis.

Nunc videndum, quandonam methodi mox allatæ adhibendæ sint, quarum prima anti-phlogistica est, quæ indicatur, si febris inflammatoria universalis, vel topica inflammatio, pulmonum, pleuræ aut encephali &c. cum morbillis se conjungit, quæ cognoscitur.

Imo. Si pulsus durus, vibrans, celer plenus, & quidem magis plenus, quam in quocunque alio morbo, nisi suppressus sit, qui in plethoricis sæpe observatur; si calor magnus, quem & æger & medicus pulsus explorans advertit; sitis magna, lingua alba, siccitas narium, labiorum faucium, tussis absque sputis, vel cum paucis aquosis, respiratio anxiosa, difficilis sæpe laboriosa, excretiones & secretiones paucissimæ, nisi diarrhæa orta fuerit; urina tuffa, parca, absque contentis, cutis imperspirabilis, sicca, aut si sudor est, tantum per vices evenit, lassitudo spontanea, alvus maxime obstructa. Topica inflammatio cognoscitur ex parte adfecta dolente, sic pleuritis præter dicta ex dolore lateris punctorio intelligitur, peripneumonia ex oppressione pectoris & sic porro.

2do. Si causæ inflammationis cum morbillis coincidunt, quæ sunt corpus robustum exercitatum, antea perfecta sanitate præditum; potus spirituosus, saltus, ingesta aromatica, ætas virilis, juvenilis, immo etiam puerilis sed rarius, aeris siccitas non qualiscunque sed frigidior, borealis, temperamentum siccum, hyems sicca frigida &c. unde morbilli hyeme vel verè sicco frigido plerumque cum febrè inflammatoria complicantur, cum hoc tempus maxime inflammationibus faveat.

Remedia, quæ in hac specie complicationis laudantur, sunt summe antiphlogistica, ut diæta tenuissima ex meris jusculis carnis dilutissimis, aut ad summum fructibus, aut oleibus non nutrientibus, sed emollientibus solventibus, saponaceis. Dein phlebotomia etiam sæpius iterata ratione intensitatis febris & ægri habita, an perferre possit, non solum initio morbi; verum etiam in tertio stadio celebranda est, si febris non remittat; sed potius intendatur. Prima tamen venæ sectio semper sit largior *Tissot*; cum vis febris prima venæ sectione largiter instituta tantopere infringatur, ut ulterior repetitio vix amplius sit necessaria. Si autem tenellus infans sit, convenit venæ sectionis loco hyrudines applicare; licet *Sydenham*, aliique etiam infantibus sanguinem ex brachio detrahi non
du-

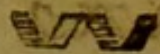
dubitarunt optimo cum effectu. Post venæ sectionem omnis generis emollientia tepide sumenda sunt: ut decoctum althææ, malvæ, hordei, avenæ, verbasci, parietariæ, falep, symphiti, emulsa tepida diluta, amygdalarum, vel seminum quatuor frigidorum majorum; præterea clysmata emollientia vel ex solo lacte, vel jure carniū, vel aqua tepida, aliisque; non minus balnea vel fomenta linteis quadruplicatis aqua tepida, vel decocto emolliente imbutis; dico tepida, non autem calida, ne calore orgasmus humorum inducatur, febrisque augeatur. Si autem topica inflammatio morbillos concomitetur, tunc cataplasmata emollientia parti adfectæ applicanda sunt.

Secunda methodus antibiliofa statuebatur, quæ est in usum trahenda, si febris biliosa cum morbillis complicata sit. Noscitur autem hæc complicatio.

Imo. Ex anni tempore, si æstas fervida sit, & eodem tempore plures simul simplici feбри biliosa, aut dysſenteria biliosa, laborent, quare morbilli æstivo tempore regnantes plerumque cum biliosa feбри conjuncti effervescent.

2do. Ex impuris primis viis, quæ produntur sapore oris amaro, vel ex dulci nauſeoſo, lingua alba levi flavedine obducta, aut flaveſcente, virideſcente; dentibus ſordidis flaveſcentibus, labiis tremulis, præſertim ſaburra jam turgeſcente; rubore faciei majori quam in febrî inflammatoria, turgore genarum & ambitu flavo circa nares; dolore capitis inſigni, cum ſenſu exulcerationis, inquietudine nocturna, & agitatione in lecto, appetitu proſtrato, ructibus amaris, acidis, auſteris, rancidis, putridis, urentibus, vomituritionibus; quibusdam vomitus bilioſus, æruſinoſus vitellinus obvenit, præcordiis elatis, ſenſu oppleſionis ventriculi, anxietate, reſpiratione difficili, quæ difficultas non in pectore, ſed regione epigaſtrica ſentitur; dolore artuum, præcipue vero lumborum; alvo parca, attamen frequenti, cujus fæces ſunt foetidiffimæ, ovorum putridorum ad inſtar; sæpe ſunt virideſcentes. Mens ex hac febrî citius perturbatur, quam ex aliis febribus ob conſenſum nervorum ventriculi, qui a ſaburra ventriculi acri adficiuntur, nam in morbo inflammatorio genuino primæ viæ ſunt puræ.

3tio. Ex ſudore nocturno nidoroſo, & urina lateritia, jumentosa, præſertim tempore exacerbationis, nonnumquam tamen tantummodo crocea obſervatur.

4to. Ex pulsu non duro sed potius molli & calore insigni maxime ægro molesta;

5to Ex amore & levamine frigidi atque potus acidiusculi, in quem ægri ingenti desiderio feruntur; & ex venæ sectionibus morbum exasperantibus. Venæ sectiones quidem per unam alteramve horam levamen temporarium adferunt, sed postea febris magis insurgit, ægrumque excruciat.

6to Ex levantibus vomitibus spontaneis, non solum morbi initio, verum etiam illo jam progressu.

Methodus, quæ hic adhiberi solet, triplex est: vel est evacuans sursum vel avacuans deorsum, vel est évacuans sursum & deorsum simul, quæ methodus, ut effectus optatus obtineatur, nec sæpius iterari debeat, requirit, ut æger per unum alterumve diem præparetur, & materia in primis viis hospitans mobilis & ad exitum apta reddatur; quod fit, si solventia præmittantur, quæ sunt serum lactis, decoctum graminis taraxaci, scorzonerae, cichorei, malvæ cerasorum nigrorum, pomorum acido-dulcium, sales medii, uti arcanum duplicatum, cremor tartari, sal polychrestum, tartarus vitriolatus, liquor terræ foliatæ tartari, nitrum &c. Si ægrotans robustus vel valde
ple-

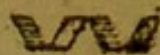
plethoricus est, convenit ante vomitum venam seccare ob metum secuturæ apoplexiæ.

Quæritur jam, quando emeticum, quando purgans, & quando emetocatharticum conveniat.

Emeticum convenit, si saburra sursum turgeat; signa autem saburræ sursum turgentis sunt, cephalalgia, caligo oculorum, lypothymia, tremor labii inferioris, dentes & gingivæ sordidæ, lingua impura, pondus ventriculi, anorexia, ructus amari, nidorosi, sudores nidorosi, nausea, vomituritiones, vomitus ipsi, quæ aut omnia præsentia, aut pleraque cum signis febris biliosæ emeticum exposcunt.

Purgans indicatur, si saburra deorsum turgeat, quæ turgescencia noscitur ex doloribus leviter colicis, abdomine tympanitice tenso, diarrhæa sponte orta, dolore infimi ventris flatibus deorsum erumpentibus, torminibus, borborygmis &c.

Emetocatharticum postulatur, si saburra sursum & deorsum simul turgeat, quod perspicitur, si signa saburræ & sursum turgentis, & deorsum erumpere connitentis deprehenduntur, qui status facilius ad lec-

tos ægrorum addiscitur, quam verbis exprimi potest.

Emeticum indicatissimum in hoc casu ubi saburra sursum eliminanda est, sit ipecacuanha infantibus ad grana quinque vel decem; adultis ad drachmam dimidiam vel scrupulos duos exhibenda; nam hæc dosis vomitum certo movet robustis, & debiles inde non læduntur, cum primo vomitu totus pulvis simul rejiciatur.

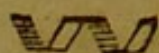
Catharctica, quæ in feбри biliosa in usum trahuntur, indicantur lenia eccoprotica ex manna, cassia fistula, roob sambucci, salibus mediis, foliis fennæ, tamarindis, convenit etiam hydromel infantum, aqua laxativa dispens. vienn. syrupus rosarum solutivus cum fenna, &c. Absint drastica aloëtica, jalappa, stramonium gratiola &c. quæ tumultuarie agunt, febrim biliosam magis accendunt, & in putridam convertunt.

Emetocatharcticum optimum est tartarus emeticus solus adultis ad grana tria, infantibus ad granum unum vel duo cum vehiculo aquoso per epicrasin sumendus, donec vomant, vel ipecacuanha cum tartaro emetico juncta, infantibus cum oxymelle
su-

simplici vel squillitico exhibenda. Sunt & alia emetica & emetocathartica, quæ adhiberi possent; cum autem periculosa, vel incertæ virtutis sint, præstat enarrata certa fide & experientia comprobata eligere.

Tertia methodus, quæ commemorabatur, antiseptica est, & adhibetur, si febris putrida non qualiscunque, sed quæ in dissolutione humorum, vel potius in peculiari humorum degeneratione, solidorum laxitate, ac metu gangrænæ imminentis consistit, cum morbillis consortium habet. Sunt enim febres putridæ, quæ emeticis, vel purgantibus curantur, si nempe saburra putrida in primis viis hæreat, de qua hic sermo non est. Febris putrida autem cum de generatione humorum cognoscitur.

Imo Ex causis prægressis, si æger ante præsentem morbum jam catarrho, vel feбри pituitosa vel biliosa laboraverit; si morror diuturnus vel ira œconomiam gastricam jam diu perturbaverit, si æstas summa cum vaporibus stagnantibus putridarum aquarum confociata sit, si æger in locis paludosis, depressis, humidis nebulosis habitaverit, si constitutio jam talis sit, ut morbi facile in febrim putridam degenerent. Si æger alimentis carniū semiputridarum &

coctu difficilium, vel diæta minus nutriente & homini aliena vixerit, si febris biliosa simplex gravior, antea neglecta aut male tractata venæ sectionibus nempe & remediis antiphlogisticis, unde species pessima febris putridæ oritur.

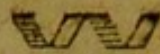
2do Ex febris continua cum periculo magno & sæpe obscuris symptomatibus, uti rigore, pandiculatione, vertigine, sopore, subsultu tendinum, angina cum raucedine clangosa, urina pallida, respiratione cita, pulsu celeri ad debilitatem vergente.

3tio Ex symptomatibus manifestius febrim putridam declarantibus, quæ sunt, si oculi pulverulenti, turbidi, squallidi profunde siti, si lingua arida. lignea, contracta, vel crusta nigrescente tecta sit, cum fordibus dentium, oris labiorum, si excretiones alvi olidissimæ, flacciditas solidorum cum debilitate insigni, si stupor, tremor, pulsus mollis, sed debilis & celer sit cum caloribus intolerabilibus, & mordacibus, si jactitatio inquieta & deliria cum oculorum rubedine observentur.

Remedia, quæ in hac methodo indicantur sunt roborantia, adstringentia, & putredini resistentia, ut cortex peruvianus

arnica, scordium, marrubium, ruta, lignum quercinum, carduus benedictus, centaureum minus, tormentilla, rubia tinctorum, malicorium, chamæpitys, chamædrys, acida mineralia, aliaque; aluminosa, aqua frigida, glacialis &c.

Quoniam superius mentio facta est de feбри putrida methodo evacuante curanda, notandum est, etiam in complicatione morbillorum illam locum habere posse, & methodo antisepticæ nonnunquam præmitti debere, si nempe saburra in primis viis hospitetur, quam medicus probe nosse oportet, præsertim in subitanea degeneratione febrium. Sed hæc methodus raro adhibenda est; nam si ægri debiles & exhausti sint, vel venæ sectionibus vel vomitu, vel diarrhæa, non facile evacuabitur saburra ore vel ano, ægri enim debilitati exhaustique, licet saburra in primis viis hæreat, non ferunt evacuationem; si vero evacuatur, moriuntur citius ex dejectione virium evacuatione inducta; quare his debilibus auxilium præstari potest methodo roborante calefaciente, uti vino, arnica, camphora, serpentaria virginiana, aliisque aromaticis etiam vesicantibus; hac enim ratione reficiuntur vires, & materies vel subjicitur, vel subducitur, vel spontanea ejicitur diarrhæa.

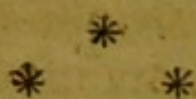

Si etiam non evacuatur spontanea diarrhæa, tamen restitutis aliquando viribus parcam emesin vel alvi ductionem ferunt, ut saburra educatur.

Quarta methodus est calefaciens, quæ usum habet, si febris putrida supremi gradus vel maligna cum morbillis complicata effervescat.

Cognoscitur hujus methodi applicatio, si vires vitæ summopere sunt depressæ, & debilitatis supremus gradus; si putredo magna, excretiones involuntariæ sine conscientia ægri si meteorismus putridus, si fuggillationes, & gangræna a decubitu, pulsus tenuissimi & celerrimi, respiratio cita, curta, brevis, interscissa.

Remedia hujus methodi sunt summe cardiaca, stimulantia, aromatica, uti serpentaria virginiana, imperatoria, angelica, gentiana, aurantiorum & citrorum cortices cortex winteranus, nux myristica, sabina, rosmarinum, contrajerva, baccæ juniperi, theriaca diateffaron, spiritus, essentiæ, olea stillatitia, vinum, camphora, cantharides, vesicantia, aliaque, quibus vires vitæ eriguntur, & solida exstimulantur.

His absolutis jam cura symptomatum exponenda venit, quæ fere eandem curam, ac febris cum morbillis complicata, postulant; cum vix unquam symptoma observetur, quod causam morbi principis non agnoscat.

Præcipua & maxime occurrentia symptomata morbillantium sunt: acre stillicidium oculorum, hæmorrhagia narium, angina, tussis, vomitus, diarrhæa, convulsiones. De singulis jam seorsim agetur.

Acre stillicidium oculorum morbillantibus imprimis molestum postulat, ut acrimonia enervetur, eluaturque, quod fit collyrio tepido mucilaginoso ex decocto althææ cum lacte, vel lacte solo, vel mucilage feminum cydoniorum aqua sambucci extracta; cum vero his tanta sit sensilitas oculorum oportet radios lucis impedire. Si autem vel ab acrimonia, vel ab impetu humorum versus oculos pulsorum ophthalmia subnasceretur, tum præter collyria tepida mucilaginosam hyrudines temporibus applicandæ sunt, ne malum chronicum vix emendabile oriatur. Concretio palpebrarum

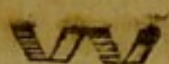
tenaci smegmate glandularum effecta facile tollitur frequenti irroratione aquæ tepidæ.

Hæmorrhagia narium præsertim in complicatione febris inflammatoriæ non est sistenda, nisi nimia foret, nam inde nimia sanguinis copia ductu naturæ demitur, & cephalagia, dolor oculorum, & angina aut remittunt, aut penitus evanescent, sufficit ut æger erecto capite quietus in lecto se-deat, quo sponte iterum cessat. Si vero hæmorrhagia nimium profusa esset, quod cognoscitur ex pallore labiorum & faciei, atque imminutione caloris extremitatum tunc æger erectus & quietus sit, aquam frigidam cum succo citri, vel spiritu vitrioli saccharo edulcoratam bibat; hoc nondum sufficiente applicetur fungus agaricus, vel intrudatur turunda aqua vitriolata, vel aluminosa imbuta vel apponantur lintemanta aceto frigido impregnata fronti, & nuchæ; *monente Illust. van Swieten* etiam regioni pubis. Si in libra dimidia aceti uncia una sacchari saturni solvatur, lintemantaque hac solutione impregnata pectori applicata toties renoventur, quoties incal-scant, brevi egregius effectus obtinetur *Allen*. Hæmorrhagia in febre putrida aut maligna observata mali ominis est, & non solum methodum summe antisepticam, verum etiam

etiam sopita calefacientem interne æque, ac externe adhibendam exposcit.

Angina plerumque medicamentis curæ principis tollitur, hoc solum addito ut etiam topice applicentur. Angina inflammatoria pascitur venæ sectione, gargarismatibus emollientibus mucilaginosi, vapore aquæ tepidæ, vel etiam lactis. Si vero inflammatio pertinax, diuque jam durans his non cederet medicamentis, signum est fibras tonum amisisse, quo in casu vesicans nuchæ vel toti collo applicatum egregium præstat effectum. Angina gangrænosa, quæ cognoscitur ex febris putrida, vel maligna constitutione, requirit gargarismata antileptica, immo calefacientia ex ruta, scordio, marubio, arnica, serpentaria virginiana, camphora. Angina biliosa curatur, si præmissis solventibus primæ viæ repurgentur per emesin vel catharsin, repurgatis primis viis materiam morbosam faucibus fixius inhærentem avocabit vesicans.

Tussis per totum morbi decursum morbillantes excruciat, quæ ab acri stillicidio lymphatico ortum ducit. Si ante eruptionem jam vehemens est, tunc huic sollicite prospiciendum decoctis emollientibus & linctibus mucilaginosi, etiam oleosis, ut

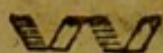
acrimonia involvatur, enerveturque, quare
 linctus superius commemoratus, vel mucila-
 go gummi arabici cum syrupo convenienti
 bono cum effectu exhibentur. Si pertinax
 fit & quasi convulsiva, conveniunt etiam
 diacodiata, sed hæc tantum bis per diem
 sunt porrigenda, ne cura febris perturbe-
 tur. Non raro tempore exarescentiæ con-
 tinuat, & diarrhæa sponte orta vel leni pur-
 gante eccoprotico etiam repetito evanescit;
 si vero tunc temporis augetur, respiratio
 difficilior evadit, & oppressio pectoris ob-
 servetur, cum intensione febris, signum est
 materiem morbillosam pulmones petiisse,
 quo in casu venæ sectio & potus emollien-
 tes, vapor aquæ tepidæ laudantur; fracta fe-
 bri applicetur vesicans, ut materies a pul-
 monibus avocetur.

Vomitus spontaneus ante eruptionem
 morbillorum; si etiam cum febris inflamma-
 toria contingat, semper salutaris, arte ex-
 citatus summopere est damnandus; sufficit
 in hoc casu, ut aqua tepida mellita facili-
 tetur. Si vero cum febris biliosa vel putri-
 da saburrali coincidat, tunc præmissis sol-
 ventibus sæpius est excitandus, ut saburra
 eliminetur, quod fit duobus vel tribus
 granis ipecacuanhæ. Salutaris quoque est, si
 tempore exarescentiæ contingat, quo sæpe
 totus

totus morbus cum omnibus symptomatibus tollitur. Si vero nimius esset, vel post eruptionem continuaret, qui status malignitatem denotat, tunc sopiri debet præparatis menthæ, opiatis interne & externæ adhibitis.

Diarrhæa variam quoque agnoscit curam. Cum febris inflammatoria, venæ sectione, decoctis & clysmatibus tepidis emollientibus & emulsis tollitur; si cum febris biliosa ægrum corripit, præmissis solventibus, emeticis, vel purgantibus curatur. Si vero nimis profusa, & vires summopere prosternens esset, præcipue in secundo stadio, tunc præter indicatam methodum opium exhibeatur parce & partitis dosibus, ad fluxum minuendum potius, quam sistendum; nam diarrhæa multum materiæ morbillofæ vel saburralis primis viis inhærentis secum abripit, in tertio stadio evacuatio hæc critica est, nec sistenda, nisi ægrum nimis debilitaret.

Convulsiones ratione causæ sunt curandæ; a plethora, vel inflammatoria diathesi ortæ venæ sectionibus & clysmatibus emollientibus sæpius reperitis sopiuntur. Si saburra primarum variarum has causet, vomitus vel diarrhæa, qua saburra ejicitur, excita-

citata hoc symptoma fugabit. Si ab irritabilitate nimia, cum virus morbillosum æque ac variolosum nervos infestet oriantur, opium indicatissimum erit remedium, quo brevi sopientur.

Retrocessio, vel pallor, vel tardior eruptio morbillorum oritur plerumque a viribus vitæ languentibus, quo in casu excitantia, & materiem morbillosam ad cutem expellentia, ne alia mala periculosa inde oriantur, exhibenda sunt. Emulsum camphoratum bonum præstat effectum. Si hoc remedium insufficiens esset, proderit emulso duo vel tria grana moschi addere, vesicans applicare, & decocta tepida, methodo accommodata porrigere frequenter. In hoc casu laudatur etiam laudanum liquidum Sydenhami vesperî exhibendum. Si materies nimis tenax esset, & exitum his adhibitis non quæreret, proderit sex grana sulphuris aurati antimonii tertiæ præcipitationis cum oxymelle squillitico propinare, & clysmata antiseptica injicere. Sæpe terror, metus, refrigeratio causa retrocessionis est, ubi mox lenia diaphoretica, mox opium, mox emulsum camphoratum morbillos expellit, quemadmodum febris complicata exposcit. Si vermes hæc incommoda causarent, oportet purgans anthelminthicum propinare, & postea me-
tho-

thodum indicatam rursus continuare, nisi alia contra indicantia adsint, quare si suspicio vermium adest, ante eruptionem tale purgans propinandum est. Quando nimia plethora eruptionem impedit, venæ sectio & diaphoretica antiphlogistica expulsionem promovebunt.

* * *

Morbilli sæpenumero alios in morbos abeunt, quorum præcipui sunt: Phthisis, Hydrops anasarca, Tumores strumosi, Ophthalmia chronica.

Phthisis cum ratione causæ sit varia, variam quoque curam exoptulat. Inflammatio chronica, vel pleuritis latens, unde phthisis sæpe oritur, requirit parcas, & iteratas venæ sectiones, diætam mere vegetabilem, & apparatus antiphlogisticum. Diætæ lactea scopo nutriente, acrimoniam involvente, sanguinemque incrassante in phthisi adhibetur. Sæpe cortex peruvianus debilitatis vasis pulmonalibus, & laxitati universali sanitatem reconciliat. Serum lactis, aquæ selteranæ aliaque solventia in diathesi scrophulosa, & infarctu glandularum conveniunt, ut ex doctrina phthiseos constat.

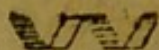
Hydrops ex morbillis orta, cum laxitas hoc morbo inducta caussa fit, præmissis purgantibus vel diureticis, prout ægri conditio fert, ut virus morbillosum probe eliminetur, curatur roborantibus.

Tumores strumosi, solventibus & resolventibus interpolatis sæpius purgantibus tolluntur. Notandum vero curam a lenissimis solventibus esse inchoandam, ne fortioribus statim adhibitis ob stimulum inflammatio causetur.

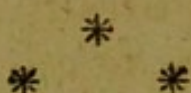
Ophthalmia, quamdiu dolor & rubedo post morbillos remanet, requirit cataplasmata emollientia & hyrudines temporibus applicatæ, si dolor remiserit, vesicantia & discutientia interpositis sæpius purgantibus rubedinem dispellent; si vero neque hæc juverint, signum est, rubedinem ex laxitate remansisse, quo in casu roborantia interne adhibita, & adstringentia ex solutione vitrioli vel aceto lythargyrii applicata curam absolvent.

* * *

Anomalia morbillorum ex sequentibus
 petitur. 1° Si eruptio serius fiat, quam in
 benignis die scilicet quinto, sexto, septimo;
 licet tardior eruptio non adeo periculosa sit,
 quam illa juxta *Sydenham*, quæ ocyus ante
 tertium diem contingit. 2° Si gravia sint
 tum præludii tum eruptionis symptomata.
 3° Si exanthemata non primo in facie, sed
 in humeris, & trunco incipiant erumpere.
 4° Si maculæ statim ab initio sint pallidæ.
 5° Si sequellæ sint periculosiores 6° Si Sym-
 ptomata sint gravem morbum præfagientia
 ante eruptionem, ut rigor, oscillatio, pan-
 diculatio, summa virium prostratio vomitus,
 jactitatio inquieta, vertigo cephalagia, lum-
 bago, pulsus frequens sed exilis respiratio
 frequens brevis laboriosa, hypochondriorum
 oppressio, retractio, urinæ pallidæ, sopor,
 subsultus tendinum, spasmi, deliria cum
 oculorum rubedine, puncturaque cutis do-
 lorifica, angina cum raucedine clangosa,
 tussis molesta, ferina cum suffocationis pe-
 riculo, si maculæ nigrescant. 7mo Si papulæ
 in farinam non abeant.

Eventus hujus anomalix sane tristis cum funera funeribus cumulentur, sæpe via sternatur ad morbos periculofissimos ut inflammationem malignam diarrhæam colliquativam, anginam gangrænosam, anafarcam hydropem, ophthalmiam, phthysin &c.

His dictis juvat prognosin a variis Clarissimis Viris collectam adjungere.

1mo. Si die quarto superveniat phrenitis, malum signum, præsertim cum pulsu exiguo, quo in casu hyrudines temporibus applicatæ sæpe ægrum salvant. *Sauvages*.

2do Si febris post efflorescentiæ declinationem protendatur, vel crescat cum siti intensa; anceps eventus.

3^{ito} Subitanea retropressio, vel retrocessus cum delirio, letalis.

4to Livor macularum malum signum.

5to Pallor macularum, si talis statim ab initio fit; funestum eventum præfagit.

6to Idem periculum metuendum a vomitu persistente & continuo.

7mo Si tussis post morbillos & raucedo cum sudore nocturno remaneat, emaciationem & phthysin inducit.

8vo Morbilli cito erumpentes ante, tertium diem malignitatem denotant.

9no Hæmorrhagia præsertim vesicæ cum febris putrida mortem prænunciat.

10mo. Deperditio sensuum in complicatione febris putridæ vel malignæ cum morbillis, excepto auditu inter letalia signa numeranda.

11no. Si post regimen intense calidum exanthemata nigrescant, de adultis, quibus hoc tantum contingit, conclamatum est, nisi

si phlebotomia & regimine temperatiori iis
actutum subveniatur. *Sidenham*

12mo Morbi stadia insolito more proten-
sa, pessimum omen. *Morton.*

T H E S E S.

I.

Morbilli, unam eandemque, methodum medendi non admittunt.

II.

Malignitas morbillorum non ab indole miasmatis, sed a consortio alterius morbi dependet.

III.

Morbillorum infitio grassante maligna constitutione non est instituenda.

IV.

IV.

Infitio morbillorum non semper febrim morbillosam producere potest.

V.

Morbilli solummodo contagio propagantur.

VI.

Febris morbillosa est febris specifica sui generis.

VII.

Natura miasmatis morbillosi nondum cognita est.

VIII.

Male morbillorum curatio semper venæ sectione inchoatur.

IX.

IX.

Aer frigidiusculus convulsiones morbillantium non æque sopit, ac vario-
lantium, immo nocet.

X.

Opium convulsionibus morbillorum
non semper indicatur, sed sæpe peri-
culum caussat.

XI.

Scrophulosa pulmonum diatthesi
affecti, pessime mutantur a morbillis.

XII.

Hæmorrhagia morbillantium non
semper critica est, sed sæpe sympto-
matica.

